

การสร้างสรรคภาพถ่ายเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ช้างไทย Creating of The Photography to promotes Thai elephant Conservation

รัฐพล พรหมมาศ

Rattaphol Phrommas

คณะกรรมการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Public Administration, Faculty of Law, Roi Et Rajabhat University

Faculty of Mass Communication, Chiang Mai University

Corresponding author, e-mail : rattapholp@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 8 มีนาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 19 เมษายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ หนึ่ง ศึกษารูปแบบการสื่อสารด้วยภาพเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ช้างไทย และสอง เพื่อจัดทำโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการถ่ายภาพช้าง การประกวดถ่ายภาพและการแสดงผลงานภาพถ่ายเพื่อการอนุรักษ์ช้าง “คนกับช้าง” ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสนทนากลุ่ม และ ผลสรุปการประเมินโครงการ

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการสื่อสารด้วยภาพถ่ายนั้นจะต้องเป็นภาพเชิงบวก โดยเริ่มต้นจากการให้ความรู้ความเข้าใจว่าช้างไทยที่ถูกเลี้ยงนั้น มิได้เป็นการทารุณกรรมสัตว์ การสร้างเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับช้าง และการถ่ายภาพช้างอย่างถูกต้องเหมาะสม ผลสรุปจากโครงการนั้นพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับช้างไทย สามารถทำการถ่ายภาพเพื่อสื่อสารถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนและช้างได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ผลงานภาพที่จัดแสดงนิทรรศการสามารถสื่อสารให้เด็ก เยาวชน และสาธารณชนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ช้างไทย และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พันธุ์ช้างไทยต่อไป

คำสำคัญ: การสื่อสารด้วยภาพ, ช้างไทย, การอนุรักษ์ช้าง

Abstract

This research has objectives which are 1) to study to the form of imagery communication that promotes Thai elephant conservation, and 2) to create the elephant photography workshop, contest, and exhibition that promotes elephant preservation entitled “Kon kab Chang” through mixed-research method including document research, participant observation, in depth interview with key informants, group discussion, and project evaluation.

The result found that the form of imagery communication should convey positive image; starting from informing the Thai elephants in the preservation have not been cruelly tended, creating an understanding of the relationship between humans and elephants, and advising how to appropriately photographing elephant. Result from the project found that the workshop participants were well informed of Thai elephants, able to appropriately create photograph that conveys relationship between humans and elephants, and the exhibition proved to be able to communicate with youths and the public, which had created the proper understanding of the Thai elephant preservation program and encouraged involvement in the conservation effort in the future.

Keywords: imagery communication, Thai elephant, elephant conservation

บทนำ

ช้างเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญคู่บ้านคู่เมืองของไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นสัตว์สัญลักษณ์ประจำชาติ เป็นสัตว์คู่บารมีของพระมหากษัตริย์ไทย หลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้จารึกไว้ว่า ช้างได้เข้ามามีส่วนในการปกป้องเอกราชในหลายยุคสมัย เป็นพาหนะในพระราชพิธีสำคัญต่างๆ เป็นสัตว์ที่ใช้เป็นตัวแทนในการสร้างความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศ สำหรับในด้านวิถีการดำรงชีวิต ช้างเป็นพาหนะในการคมนาคม เป็นเครื่องทุ่นแรงเพื่อการขนส่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมทำไม้ (วุฒิไกร พิมพพันธ์ และคณะ, 2564: 55) กล่าวโดยสรุปได้ว่าช้างเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญและมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยเสมอมา แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันการยกเลิกสัมปทานป่าไม้ ส่งผลให้ช้างเลี้ยงหรือที่เรียกว่าช้างบ้าน เกิดภาวะตกงาน และต้องมีการเปลี่ยนแปลงมาสู่การใช้ช้างในการให้บริการด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น การให้บริการนักท่องเที่ยวขี่ช้าง การแสดงช้างในกิจกรรมต่าง (เสาวรีย์ ชัยวรรณ และ วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2562: 12) สิ่งเหล่านี้ส่งผลถึงภาพลักษณ์ของช้างบ้านของไทยเนื่องจากภาพถ่าย / เรื่องราวของช้างบ้านที่เผยแพร่ออกสู่โลกภายนอกผ่านสื่อต่างๆ นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการนำเสนอภาพเพียงด้านเดียว เฉพาะอย่างยิ่ง การพยายามนำเสนอภาพการใช้แรงงานช้าง การนำช้างมาเป็นสินค้า ปัญหาช้างเร่ร่อนในเมืองใหญ่ และการทารุณช้างจากควาญ ประเด็นนี้มีใช่จะเป็นการสร้าง ความเข้าใจที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงให้กับชาวต่างประเทศแล้ว แม้แต่ในประเทศไทย ประชาชนส่วนใหญ่ก็มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับช้างบ้านในไทยจำนวนน้อยมาก ทั้งที่ช้างอยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนาน

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของช้างไทย ศูนย์ความเป็นเลิศด้านการวิจัยช้างและสัตว์ป่า คณะสัตวแพทยศาสตร์ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสมาคมสหพันธ์ช้างไทย ได้มีการพัฒนาความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและภาคเอกชน ที่จะขับเคลื่อนเพื่อแสวงหาทางในการแก้ไข ปัญหาเหล่านี้ โดยมีพื้นฐานอยู่บนผลงานวิชาการ ซึ่งผลจากการจัดประชุมระดมสมองได้ข้อสรุปตรงกัน คือ ทางคณะทำงานได้เล็งเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของการถ่ายภาพ เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้การถ่ายภาพสามารถนั้นเกิดขึ้นได้โดยง่าย ผู้ถ่ายภาพสามารถเลือกที่จะสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายได้หลากหลายรูปแบบ ภาพที่ได้นั้นถือเป็นการบันทึกเรื่องราวต่างๆ ไว้แทนความทรงจำต่างๆ เพราะภาพถ่ายหนึ่งภาพนั้น สามารถสื่อความหมายแทนคำพูดได้นับพันคำ (กนกรัตน์ ยศไกร, 2551: 12) ผลงานภาพถ่ายสามารถนำไปเผยแพร่ทั้งในรูปแบบของสื่อออนไลน์หรือว่าสื่ออื่นๆ เพื่อใช้ในการส่งเสริมให้สาธารณชนทั่วไปยอมรับ เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับช้าง ซึ่งมีการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยมายาวนาน ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ช้าง เสริมสร้างมุมมอง/ทัศนคติที่ดีในการใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างคนและช้าง

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบโครงการเพื่อให้บริการวิชาการแก่สังคมตามความสามารถหลักในด้านการสื่อสาร จึงได้ทำโครงการวิจัยนี้ขึ้นมาควบคู่กับการจัดทำโครงการจัดการอบรมถ่ายภาพให้กับเยาวชนที่สนใจ การประกวดถ่ายภาพ และการแสดงผลงานภาพถ่ายในหัวข้อ “คนกับช้าง” ขึ้น โดยเป็นการสื่อสารด้านความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ระหว่างคนกับช้าง ทั้งในมิติของควาญช้างกับช้าง รวมถึงความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว/ประชาชนทั่วไป เพื่อส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และสาธารณชนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ช้างไทย และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พันธุ์ช้างไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษารูปแบบการสื่อสารด้วยภาพเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ช้างไทย
2. เพื่อจัดทำโครงการอบรมการถ่ายภาพช้าง การประกวดถ่ายภาพและการแสดงผลงานภาพถ่ายเพื่อการอนุรักษ์ช้าง “คนกับช้าง”

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหาจะทำการศึกษาจะทำในส่วนของความรู้ที่เกี่ยวข้องกับช้างบ้านไทย
2. ขอบเขตของประชากร จะเลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้เข้าร่วมการอบรมการถ่ายภาพช้าง การประกวดถ่ายภาพ “คนกับช้าง” ที่จัดขึ้นในช่วงวันที่ 24 - 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 และกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการแสดงผลงานภาพถ่ายเพื่อการอนุรักษ์ช้าง “คนกับช้าง” ที่จัดแสดงขึ้น ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลเฟสติวัล เชียงใหม่ ช่วงวันที่ 8 - 13 มีนาคม 2561
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัยคือ ปางช้างแม่สา และภัทรเอเลเฟ่น ฟาร์ม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียน / นักศึกษา ในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีอายุระหว่าง 12 - 25 ปี ระดับการศึกษาไม่เกินระดับปริญญาตรีที่มีความสนใจการถ่ายภาพและ/หรือการอนุรักษ์ช้างไทย

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียน / นักศึกษา ผู้เข้าร่วมโครงการอบรมการถ่ายภาพช้าง การประกวดถ่ายภาพ “คนกับช้าง” จำนวน 41 คน และผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการแสดงผลงานภาพถ่ายเพื่อการอนุรักษ์ช้าง “คนกับช้าง”

วิธีการเก็บข้อมูล

1. ใช้การศึกษาภาคเอกสารที่เกี่ยวข้องกับช้างไทย ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับช้างไทย จากศูนย์ความเป็นเลิศด้านการวิจัยช้างและสัตว์ป่า จำนวน 3 คน โดยประเด็นในการสัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ หนึ่ง ระบบชีววิทยาของช้าง สองวัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง และสามบริบทของช้างไทยในยุคปัจจุบัน
2. ใช้การศึกษาภาคเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการสื่อสารด้วยภาพ, การถ่ายภาพวิถีชีวิตของสัตว์ ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิด้านการถ่ายภาพ 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการถ่ายภาพช้างจากปางช้างแม่สา 1 คน และภัทรเอเลเฟ่น ฟาร์ม 1 คน รวม 3 คน เพื่อใช้เป็นตัวกำหนดเทคนิค วิธีการในการสื่อสารด้วยภาพเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ช้างไทย

3. หลังจากได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดจากข้อ 1 และ 2 แล้ว นำข้อมูลทั้งหมดมาใช้ในการออกแบบเพื่อสร้างเนื้อหาสำหรับการอบรมโครงการ ทั้งในส่วนของการทำความเข้าใจเกี่ยวกับช้าง และการถ่ายภาพช้างที่ถูกต้องเหมาะสม

4. จัดการอบรมโดยแบ่งออกเป็น 2 วัน วันแรกในภาคเช้า จะเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับช้างทั้ง 3 ส่วนคือหนึ่งระบบชีววิทยาของช้าง สองวัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง และสามบริบทของช้างไทยในยุคปัจจุบัน ภาคบ่ายจะเป็นการอบรมเทคนิค วิธีการในการสื่อสารด้วยภาพเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ช้างไทย ซึ่งครอบคลุมถึงข้อห้าม ข้อความระวังต่างๆในการถ่ายภาพช้าง สำหรับวันที่สอง จะเป็นการลงพื้นที่เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมทำการบันทึกภาพ ตามที่ได้ผู้ประสานในพื้นที่ได้มีการกำหนดจุดสำคัญสำหรับการถ่ายภาพไว้ล่วงหน้า ทำการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และหลังจากถ่ายภาพเสร็จ จัดทำการสนทนากลุ่มรวบรวมข้อมูล

5. หลังจากผู้เข้าร่วมการอบรมส่งผลงานภาพถ่าย ซึ่งกำหนดไว้จำนวน คนละ 3 ภาพ ทางคณะทำงานร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ ทำการคัดเลือกภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ภาพถ่ายที่ผู้เข้ารับการอบรมสามารถถ่ายภาพเพื่อสื่อสารความสัมพันธ์ระหว่างคนกับช้างเชิงสร้างสรรค์คนละจำนวน 1 ภาพเพื่อการประกวด และจัดแสดงผลงานภาพถ่าย

6. จัดแสดงนิทรรศการผลงานภาพถ่าย ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับผู้เข้าชมผลงาน ร่วมกับการใช้แบบประเมินโครงการ

7. ทำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ สรุปผล และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการถอดความ ตีความและแปลความหมายจาก แบบสัมภาษณ์ จากบันทึกข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และผลสรุปการประเมินโครงการ

สรุปผลการวิจัย

สำหรับผลการวิจัยเพื่อการตอบวัตถุประสงค์ข้อหนึ่ง มีผลวิจัยดังนี้

1. ประเด็นเนื้อหาในส่วนของระบบชีววิทยาของช้าง จะเป็นส่วนของการสร้างความรู้ความเข้าใจในด้านลักษณะทางกายภาพของช้าง ว่าแบ่งออกเป็นจำนวนทั้งหมดกี่สายพันธุ์ และช้างไทยจัดอยู่ในสายพันธุ์ช้างเอเชีย ระบบการสืบพันธุ์ อุปนิสัย พฤติกรรมของช้างที่สำคัญ การกินอาหารของช้าง ซึ่งอาหารหลักของช้างคือ อาหารจำพวกหญ้า นอกจากนั้นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ช้างไม่มีต่อมน้ำตาหลัก และไม่มีต่อมระบายน้ำตา สิ่งถูกขับออกมานั้นเพื่อหล่อลื่นนัยน์ตาของช้างมิใช่เกิดจากอาการเจ็บปวดของช้าง สำหรับลักษณะแตกต่างจากช้างทั้งสองสายพันธุ์สามารถสรุปได้ตามตารางที่ 1

ลักษณะ	ช้างแอฟริกา	ช้างเอเชีย
น้ำหนัก	ประมาณ 4,000 – 7,000 กิโลกรัมโดยเฉลี่ย	ประมาณ 2,000 – 5,000 กิโลกรัมโดยเฉลี่ย
ส่วนสูงไหล่	ประมาณ 3 - 4 เมตร	ประมาณ 2 – 3.5 เมตร
ปลายวง	มี 2 จงอย	มี 1 จงอย
ส่วนหัว	มีโหนกเดียว หน้าผากลาดชัน	มีสองโหนก

ใบหู	มีขนาดใหญ่ ปกคลุมถึงไหล่ ขอบหู ด้านบนเลยระดับคอ	มีขนาดเล็ก ไม่ปกคลุมถึงไหล่ ขอบหู ด้านบนไม่สูงเลยระดับคอ
ฟัน	หน้าตัดร่องฟันเป็นรูปข้าวหลามตัด	หน้าตัดร่องฟันเป็นวงรีแคบๆ
งา	มีงาทั้งเพศผู้ เพศเมีย	มีงาเฉพาะเพศผู้
บรรทัดหลัง	เว้า	โค้ง กาง
เล็บเท้าหน้า	มี 4 หรือ 5 เล็บ	มี 5 เล็บ
เล็บเท้าหลัง	มี 3 4 หรือ 5 เล็บ	ส่วนใหญ่มี 4 เล็บ มี 5 เล็บเป็นส่วน น้อย

ตารางที่ 1 แสดงถึงข้อแตกต่างทางกายภาพของช้างทั้งสองสายพันธุ์ (ผาสุข อินทราวุธ, 2547: 6)

ภาพถ่ายที่ 1 แสดงภาพของช้างไทยซึ่งมีขนาดเล็กกว่าช้างแอฟริกา และส่วนหัวจะมีสองโหนก

2. วัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง ช้างเอเชียโดยเฉพาะช้างไทยสามารถนำมาเลี้ยงและฝึกใช้งานได้ เนื่องจากช้างไม่มีความดุร้ายน้อยกว่าช้างแอฟริกา มีความฉลาด สามารถสอนให้ช้างสามารถทำงานได้อย่างหลากหลายบทบาทหน้าที่ โดยผู้ที่ทำหน้าที่ควบคุมช้างนั้นคือ ควาญช้าง สำหรับการบังคับช้างโดยใช้จาวนั้น เป็นการสื่อสารให้ช้างได้เข้าใจและปฏิบัติตามที่ควาญช้างสั่ง ประเด็นนี้มีใช้ประเด็นการทารุณโหดร้าย เนื่องจากช้างเป็นสัตว์หนังหนา และการใช้เครื่องควบคุมนั้น ใช้เพียงเพื่อการกระตุ้น มิใช่การใช้เพื่อเป็นการทำร้าย นอกจากนั้น การล่ามไว้ มิใช่การพันธนาการช้าง แต่เป็นการควบคุมป้องกันมิให้ช้างออกจากพื้นที่ของตนเองเนื่องจากการเลี้ยงช้างในปางเป็นแบบพื้นที่เปิดโล่ง มิใช่เป็นกรงขัง โขยังมีความสำคัญในการจับบังคับช้างเพื่อความปลอดภัยขณะดูแลสุขภาพช้างตามกระบวนการของสัตวแพทย์ ควาญช้างจะไม่ทำการล่ามโซ่ช้างไว้ตลอดเวลา จะมีการปลดโซ่ เพื่อให้ช้างได้เดินขยับตัวเพื่อการออกกำลังกายเปลี่ยนอริยาบถ นอกจากนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างควาญช้างและช้างนั้น จะมีใช้เป็นความสัมพันธ์แบบนายกับบ่าว แต่จะเป็นความสัมพันธ์แบบช้างเป็นหนึ่งในสมาชิกครอบครัว

ภาพถ่ายที่ 2 แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างช้างและความผูกพันช้าง (ที่มา: ผู้เขียน)

3. บริบทของช้างไทยในยุคปัจจุบัน เนื่องจากช้างไทยมิได้ทำหน้าที่หลักในภาคอุตสาหกรรมไม้ ป่า และการคมนาคมขนส่ง ดังนั้น ช้างไทยในยุคปัจจุบันส่วนใหญ่ถูกลดฐานะลงเป็นสัตว์เลี้ยง สัญลักษณ์ประจำชาติ ซึ่งจากข้อมูลของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยระบุว่า มีช้างเลี้ยงหรือช้างบ้านในประเทศไทยประมาณ 2,700 เชือก ซึ่ง ร้อยละ 95 อยู่ในการดูแลของภาคเอกชน (ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย, 2566: ออนไลน์) ซึ่ง การเลี้ยงช้างแต่ละเชือกนั้น มีต้นทุนค่าอาหารเฉลี่ยอยู่ที่เชือกละ 1,000 บาทต่อวัน โดยช้างจะกินอาหารประมาณร้อยละ 10 ของน้ำหนักตัว และกินน้ำประมาณ 100 ลิตรต่อวัน ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ดังนั้น การอนุรักษ์ช้างไทยวิธีหนึ่ง คือการส่งเสริมให้นำช้างมาใช้ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทยนั้น โปรแกรมหนึ่งในการเที่ยว คือการเที่ยวชมช้าง แม้กระทั่ง ภาพถ่าย ภาพวิดีโอ ที่ใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย ก็จะใช้ภาพของช้างทุกครั้ง การนำช้างมาใช้ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนั้น เป็นการสร้างรายได้ขึ้นมาสู่ประเทศ และสิ่งสำคัญที่สุดคือ เพื่อนำรายได้มาเป็นค่าอาหารให้กับช้าง และค่ารักษาพยาบาลต่างๆ ลดปัญหาช้างเร่ร่อน สำหรับกรณีที่มีการเรียกร้องให้ปล่อยช้างคืนสู่ป่า นั้น เป็นประเด็นที่ค่อนข้างลำบากมาก เนื่องจากช้างเลี้ยงมีความผูกพันกับมนุษย์ สัญชาตญาณความเป็นสัตว์ป่าจะลดลง ทำให้ไม่สามารถหากินได้แบบช้างป่าทั่วไป นอกจากนั้น ผลการวิจัยจากศูนย์ความเป็นเลิศด้านการวิจัยช้างและสัตว์ป่าฯ มีผลการวิจัยที่น่าสนใจคือ ช้างเลี้ยงจะมีอายุโดยเฉลี่ย 80 ปี ในขณะที่ช้างป่า จะมีอายุโดยเฉลี่ย 60 ปี เนื่องจากอาหารที่ช้างกิน การขาดการดูแลรักษาสุขภาพ และจากโรคติดต่อของช้าง (ศูนย์ความเป็นเลิศด้านการวิจัยช้างและสัตว์ป่าฯ, 2566: ออนไลน์)

ภาพถ่ายที่ 3 แสดงกิจกรรมทำบุญตักบาตรพร้อมทั้งเลี้ยงอาหารช้าง (ที่มา: ผู้เขียน)

4. การถ่ายภาพช้างที่ถูกต้องเหมาะสมมีดังนี้

4.1 ควรเน้นการถ่ายภาพช้างจากระยะไกล เนื่องจากผู้บันทึกภาพมิได้มีความคุ้นเคยกับช้าง หากเข้าใกล้ ช้างอาจมีอาการระแวงหรือเครียด นอกจากนั้นหากมีลูกช้างอยู่ด้วย ลูกช้างจะมีนิสัยเหมือนเด็กเล็ก และจะเล่นกับคน ซึ่งแม่ช้างจะมีสัญชาตญาณในการปกป้องลูกของตน ดังนั้น ควรหลีกเลี่ยงการเข้าใกล้หากไม่มีความคุ้นเคย

4.2 หากเข้าใกล้ช้าง ควรจะอาศัยจังหวะที่มีความขี้ขลาดของช้างควมคุมช้างอยู่เพื่อความปลอดภัย นอกจากนั้นช้างเป็นสัตว์ที่มีมุมมองภาพจำกัด ดังนั้น ในการถ่ายภาพระยะใกล้ ไม่ควรถ่ายจากมุมที่ไม่อยู่ในสายตาของช้าง อาจเกิดอันตรายได้

ภาพถ่ายที่ 4 แสดงภาพถ่ายช้างจากการบันทึกภาพระยะไกล (ที่มา: ผู้เขียน)

4.3 ควรบันทึกภาพช้างตามอิริยาบถธรรมชาติ ไม่ควรถ่ายภาพช้างในรูปแบบที่เป็นการบังคับให้ช้างทำสิ่งที่ฝืนธรรมชาติ เนื่องจากช้างเป็นสัตว์ใหญ่ อาจเกิดอันตรายกับตัวช้างได้

ภาพถ่ายที่ 5 แสดงภาพถ่ายช้างซึ่งถูกพันธนาการให้จำกัดอยู่เฉพาะในพื้นที่ (ที่มา: ผู้เขียน)

4.4 การถ่ายภาพช้าง ควรใช้การเก็บภาพแบบเต็มตัว การถ่ายภาพช้างในลักษณะเจาะจงเฉพาะบางส่วน อาจส่งผลให้มีการสื่อสารที่คลาดเคลื่อนได้ เช่น การถ่ายที่ดวงตาช้างซึ่งมีน้ำหล่อลื่นนัยน์ตา การถ่ายภาพเฉพาะส่วนที่ช้างถูกพันธนาการ เนื่องจากภาพเหล่านี้ หากมีการเผยแพร่ออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ จะเป็นการสื่อสารในเชิงลบทันที เนื่องจากผู้รับสาร จะไม่เข้าใจบริบทของช้างที่ถูกต้อง

4.5 พยายามไม่ทำการก่อกวนช้าง เช่น การฉายไฟใส่ดวงตาช้าง การทำเสียงดังเช่นการนำอากาศยานไร้คนขับหรือโดรนบินผ่านช้าง เนื่องจากช้างจะเกิดการตกใจและอาจเกิดอันตรายกับบุคคลอื่นๆ ได้

ผลการวิจัยเพื่อการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่สอง ผลสรุปจากการจัดกิจกรรมฯ มีผลสรุปได้ตามตารางที่ 2 ดังนี้

สรุปผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรม	ระดับความพึงพอใจ (10 คะแนน)
1. ท่านคิดว่าการจัดประกวดถ่ายภาพเข้ากับยุคสมัยที่มีกระแสอนุรักษ์สัตว์ป่าและสัตว์สงวนในประเทศไทย	8.42
2. ท่านคิดว่าการจัดประกวดถ่ายภาพครั้งนี้จะทำให้เด็กและเยาวชนสนใจช่วยอนุรักษ์ช้างในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น	8.28
3. วิทยากรที่บรรยายความรู้เบื้องต้นพฤติกรรมช้างมีความรู้ความเชี่ยวชาญเรื่องที่บรรยายเป็นอย่างดี	9.1
4. วิทยากรที่บรรยายความรู้เบื้องต้นพฤติกรรมช้างถ่ายทอดให้ท่านเข้าใจเรื่องพฤติกรรมและข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามในการถ่ายภาพช้างได้เป็นอย่างดี	8.57

5. วิทยากรที่บรรยายเรื่อง การถ่ายภาพข้างมีความรู้ความเชี่ยวชาญเรื่องที่บรรยายเป็นอย่างดี	9.17
6. วิทยากรที่บรรยายเรื่อง การถ่ายภาพข้างถ่ายทอดให้ท่านเข้าใจเรื่องการถ่ายภาพข้างได้เป็นอย่างดี	8.57
7. มีการจัดลำดับขั้นตอนการอบรมสอดคล้องต่อเนื่องทำให้ท่านเข้าใจถ่ายภาพข้างเข้าประกวดได้	8.64
8. ท่านมีความรู้การถ่ายภาพข้างมากขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมอบรม	8.46
9. ท่านมั่นใจว่าสามารถถ่ายภาพข้างได้ดีมีคุณภาพมากขึ้นกว่าก่อนเข้าอบรม	8.46
10. ภายหลังการอบรมท่านถ่ายภาพข้างได้ดีมากขึ้นก่อนอบรม	8.78

ตารางที่ 2 สรุปผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรม

ผลสรุปอื่นๆ จากการตอบแบบประเมิน

1. ประชาชนที่ได้ชมผลงาน มีความพึงพอใจ และตระหนักถึงความสัมพันธ์ของช้างที่มีต่อสังคมไทย จากที่หลายๆ คน เคยมีทัศนคติในเชิงลบเกี่ยวกับช้างที่ว่า ช้างเป็นภาระของสังคม เป็นเรื่องที่ไกลตัว ส่งผลต่อการตระหนักถึงการอนุรักษ์ช้างไทย
2. สร้างความเข้าใจถึงการมีทัศนคติในเชิงบวกเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง ของปางช้างว่านี่เป็นหนึ่งในช่องทางสำหรับการอนุรักษ์ช้างไทย มิใช่การทารุณกรรมสัตว์
3. ได้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของคนกับช้างซึ่งมิใช่จะมีแต่เพียงความผูกพัน เข้าใจถึงการเสียสละในการทำงานของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับช้าง ได้รับรู้และเห็นความรักความผูกพันระหว่างคนและช้างที่มีให้ซึ่งกันและกัน
4. ได้เข้าใจถึงวิธีการ เทคนิคที่จะบันทึกภาพช้างที่ถูกต้องเหมาะสม

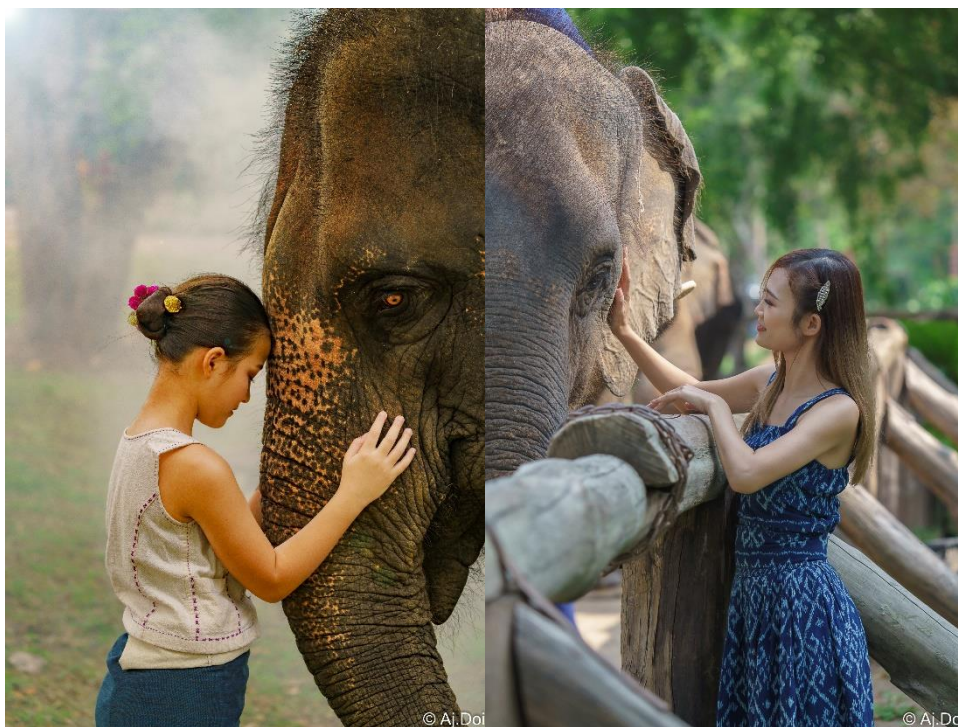
การอภิปรายผล

ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่จะไม่ทราบถึงเรื่องเกี่ยวกับระบบชีววิทยาของช้าง วัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง และบริบทของช้างไทยในยุคปัจจุบัน โดยส่วนใหญ่ก่อนเข้ารับการอบรม จะมีความคิดส่วนใหญ่ไปในทิศทางเดียวกันคือ ช้างเป็นสัตว์เลี้ยงที่ถูกจัดไว้สำหรับตอบสนองการท่องเที่ยวเท่านั้น ไม่ทราบถึงอาหารหลักของช้างคือหญ้า แต่จะมีภาพจำจากสื่อต่างๆ หรือจากประสบการณ์ที่ได้พบเห็นช้างกินกล้วย ซึ่งประเด็นนี้ แสดงให้เห็นว่า คนในสังคมไทยยุคปัจจุบันมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับช้างน้อยมาก สมควรได้รับส่งเสริมเผยแพร่ความรู้เหล่านี้ สอดคล้องกับผลวิจัยของ โปรตปราน รังสิมันตุชาติ (2557: 186) ซึ่งได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า การสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับช้างบ้านไทยนั้น จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ช้างไทยได้อย่างยั่งยืน

ในการถ่ายภาพ ผู้เข้ารับการอบรมส่วนหนึ่งที่มีพื้นฐานการถ่ายภาพ จะมีภาพจำผ่านสื่ออื่นๆ เช่น การถ่ายภาพช้างที่ถูกพันธนาการ ช้างถูกใช้แรงงานหนัก หรือการถ่ายภาพช้างในรูปแบบอื่นๆ ซึ่งมีใช่เป็นรูปแบบวิถีชีวิตโดยปกติของช้าง ซึ่งภายหลังการเข้ารับการอบรมและส่งผลงานภาพถ่าย ผู้เข้ารับการอบรมได้มีการเป็นทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องช้างไทยอย่างสิ้นเชิง ประเด็นนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะแสดงให้เห็นว่า การดำเนินโครงการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินมาอย่างถูกทิศทางแล้วสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปานภูสิริ จันทรศิริ (2539: 46) ซึ่งได้สรุปแนวทางในการอนุรักษ์ช้างของไทยไว้ว่า การให้ความรู้ที่ถูกต้อง

รวมถึงการการร่้างทัศนคติที่ีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนและช้าง จะสามารถทำให้การอนุรักษ์ช้างนั้น ประสบความสำเร็จ

ภาพถ่ายที่ได้ดำเนินการถ่ายในช่วงของการดำเนินกิจกรรมนี้ นอกเหนือจากภาพถ่ายที่ถ่ายทอดถึงวิถีชีวิต การทำงานของช้างในช่วงเวลาทำงานแล้ว ยังมีการบันทึกส่วนของวิถีชีวิตของช้างในส่วนอื่นๆ หลายหลังจากการทำงาน ซึ่งมีทั้งช่วงเวลาที่ยังหยุดพักจากการทำงาน การให้อาหารช้าง การรักษาพยาบาลช้างที่เจ็บป่วย และกิจกรรมที่ควาญช้างกับช้างได้ทำร่วมกัน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ เป็นภาพที่มีความเหมาะสมต่อการเผยแพร่เพื่อการสื่อสารความเข้าใจให้กับประชาชนทั่วไป เพราะในช่วงเวลา 24 ชั่วโมงของ 1 วัน ภาพถ่ายของช้างที่มีการบันทึกและทำการเผยแพร่โดยทั่วไปนั้น จะเป็นช่วงระยะเวลาประมาณ 8 ชั่วโมงทำงานของช้าง แต่ในส่วนอีก 16 ชั่วโมงการทำงานช้าง หรือช่วงที่ช้างได้รับการพักผ่อนจากการทำงาน จะเป็นภาพที่ได้ทำการเผยแพร่ออกสู่สาธารณะ รวมถึงการถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างควาญกับช้างในเชิงบวกออกสื่อ เป็นการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับสังคม ซึ่งได้ผลการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับงานของ สมหมาย ชินนาค และ กาญจนา ชินนาค (2562: 51)

ภาพถ่ายที่ 6 แสดงภาพความสัมพันธ์ระหว่างช้างกับคน (ที่มา: ผู้เขียน)

ภาพถ่ายที่จัดแสดงทั้งในส่วนของนิทรรศการ และเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์นั้น ได้ทำหน้าที่ในการสื่อสารภาพของการอนุรักษ์ช้างไทยที่ถูกต้องเหมาะสมให้กับสังคม เนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์นั้น เป็นสื่อที่สามารถเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็ว และมีอิทธิพลสูงมากสำหรับสังคมยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับผลงานศึกษาของ ภัทรี ภัทรโสภาสกุล (2561: 5)

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับช้างบ้านในสังคมไทยนั้น มีค่อนข้างจำกัดและเป็นทัศนคติในเชิงลบ ทั้งการใช้แรงงาน การทรมานสัตว์ รวมถึงการผลประโยชน์จากช้างบ้าน ผ่านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ดังนั้นการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างไทย ผ่านภาพถ่ายนั้นจะต้องนำเสนอผลถ่ายในเชิงบวก นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างช้างกับคน ไม่นำเสนอภาพถ่ายซึ่งไม่สะท้อนความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมา รวมถึงการจัดกิจกรรมเชิงรุก เช่นการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ช้างนั้นจะสามารถส่งเสริมให้เด็กเยาวชน และสาธารณชนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ช้างไทย และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พันธุ์ช้างไทยต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการเตรียมความพร้อม ทั้งในด้านของการศึกษาโดยการลงพื้นที่จริง มีการสัมผัสกับวิถีชีวิตของควาญช้าง การดำเนินชีวิตของช้าง เพื่อการถ่ายภาพที่ได้ทุกมุมมอง และครบทุกมิติ

ควรมีการจัดทำสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งเป็นสื่อกลางในการนำเสนอผลงานภาพถ่ายช้างไทย และเป็นช่องทางทั้งในแง่ของการประชาสัมพันธ์ผลงานภาพถ่าย การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ และการให้ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับช้าง

ภาพถ่ายที่ 7 แสดงภาพการประชาสัมพันธ์โครงการครั้งใหม่ (ที่มา: ผู้เขียน)

สำหรับการจัดกิจกรรมการอบรมถ่ายภาพช้างนั้น ควรเลือกช่วงเวลาจัดที่มีความเหมาะสมทั้งในส่วนของโรงเรียน และมหาวิทยาลัย เนื่องจากมีระยะเวลาในการปิดภาคการศึกษาไม่ตรงกัน ซึ่งทำให้ได้ผู้เข้าร่วมโครงการน้อยกว่าที่ตั้งเป้าหมายไว้

บรรณานุกรม

- กนกรัตน์ ยศไกร. (2551). การถ่ายภาพเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- ปานัญสิริ จันทรศิริ (2539). ค่านิยมในการอนุรักษ์ช้าง. กรุงเทพฯ. วารสารสัตว์ป่าเมืองไทย. 5 (1) 43 – 50
- โปรดปราน รังสิมันตุชาติ. (2557). การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยจังหวัดลำปาง. กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

- ผาสุข อินทราวุธ. (2547). ช้าง : สัตว์ที่มนุษย์ยกย่อง. วารสารหน้าจั่ว, 2 (2004) 4 - 13
- ภัทรี ภัทรโสภณกุล. (2561). การเล่าเรื่องโดยใช้สื่อดิจิทัลในการรายงานข่าวภัยพิบัติของสำนักข่าว CNN. การศึกษารายบุคคลนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
- วุฒิไกร พิมพ์พันธ์ และคณะ. (2564). การออกแบบและพัฒนาสื่อแอนิเมชัน 3 มิติ เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกการอนุรักษ์ช้างไทย. กรุงเทพฯ : วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก, 1 (1) 53 - 64
- ศูนย์ความเป็นเลิศด้านการวิจัยช้างและสัตว์ป่า คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2566). [ออนไลน์] งานวิจัยช้างไทย. [สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2566].
จาก <http://www.asianelephantresearch.com/>,
- ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย (2566). [ออนไลน์] ช้างในประเทศไทย. [สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2566]. จาก <http://www.thailandelephant.org/th/thaielephant.php>
- สมหมาย ชินนาค และ กาญจนา ชินนาค (2562). ความรู้ช้างข้ามพื้นที่วัฒนธรรมภายใต้บริบทของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย. เชียงใหม่ : วารสารสังคมศาสตร์, 31 (1) 46 – 79
- เสาวรีย์ ชัยวรรณ และ วสันต์ ปัญญาแก้ว. (2562). คน/ช้าง/การเคลื่อนย้าย และชีวิตเร่ร่อนในโลกสมัยใหม่. เชียงใหม่ : วารสารสังคมศาสตร์, 31 (1) 11 - 45
-